

ВІДОМІ УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ-ЕНТОМОЛОГИ — УЧАСНИКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

М.В. Круть

*Інститут захисту рослин Національної академії аграрних наук України,
вул. Васильківська, 33, Київ, 03022, Україна,
E-mail: plant_prot@ukr.net*

Минає 70 років від Дня Перемоги у Великій Вітчизняній війні (1941–1945 рр.).

На світанку 22 червня 1941-го року фашистська Німеччина, не пред'явивши ультиматуму, віроломно порушила договір про ненапад і раптово розпочала воєнні дії проти Радянського Союзу. До травня 1945 р. нашим воїнам віч-на-віч прийшлося стикнутися із сильним та досвідченим ворогом. Здійснення подвигу як на фронті, так і в тилу для радянських людей стало нормою поведінки. У боях з німецько-фашистськими загарбниками зі зброєю в руках воювали і нижчезгадані вітчизняні вчені-ентомологи. Були серед молодих воїнів Радянської Армії й ті, що лише після війни сформувалися як кваліфіковані вчені фундаментальної та прикладної ентомологічної науки.

Васильєв Вадим Петрович (31.12.1912–24.09.2003) — доктор біологічних наук, професор, академік НАН України, лауреат Державної премії, Заслужений діяч науки і техніки України. Наукову діяльність він розпочав ще до війни, працюючи в Українському науково-дослідному інституті плідництва. У 1940 р. захистив кандидатську дисертацію.

З липня 1941 р. до грудня 1945 р. В.П. Васильєв знаходився в лавах Радянської Армії. До липня 1942 р. він брав участь у боях з фашизмом у складі 34-ї кавалерійської дивізії, а потім — 4-го гвардійського кубанського козацького кавалерійського корпусу. Був нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, двома орденами Червоної Зірки, медалями «За бойові заслуги», «За оборону Кавказу», «За оборону Києва», «За перемогу над Німеччиною» та ін. З 1946 р. він працював в Українському НДІ плідництва, де захистив докторську дисертацію. З 1953 по 1979 р. очолював Український науково-дослідний

інститут захисту рослин (нині Інститут захисту рослин НААН України), а протягом наступних 20 років був старшим науковим співробітником — консультантом цієї установи.

Маючи фах зоолога-ентомолога, впродовж 1959–1984 рр. В.П. Васильєв був головою Українського відділення Всесоюзного ентомологічного товариства, а з 1962 по 1990 рр. — віце-президентом Всесоюзного ентомологічного товариства.

Результати численних наукових досліджень, здійснених В.П. Васильєвим та його учнями, — це теоретично обґрунтована економічна доцільність застосування інсектицидів, розробка економічних порогів шкідливості основних шкідників вирощуваних рослин, показників екологічної безпеки хімічного захисту рослин та прогнозу можливого ступеня забруднення сільськогосподарських угідь токсичними речовинами. Також ним всебічно обґрунтовані основи найважливішої проблеми інтегрованого захисту рослин.

В.П. Васильєв підготував 50 кандидатів і 9 докторів наук. Ним опубліковано близько 170 наукових праць, серед яких 10 монографій, 8 довідників, понад 10 брошур. Під його науковим керівництвом та за безпосередньою участю була видана унікальна монографія в 3-х томах «Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений» (1973—1975; друге видання: 1987—1989). За вагомий внесок у розвиток науки В.П. Васильєв був нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора та «Знак Пошани».

Покозій Йосип Трохимович (27.01.1925—24.07.2012) — доктор біологічних наук, професор, почесний президент громадської організації «Українське ентомологічне товариство». В Українському ентомологічному товаристві обіймав керівні посади: у 1982—1992 рр. — віце-президент, у 2004—2007 рр. — президент. З 2007 р. — почесний президент ГО «УЕТ».

Під час Великої Вітчизняної війни, а саме в квітні 1943 р., вступив до лав Радянської Армії. В діючій армії знаходився з вересня 1944 р. Навідник батальйонного міномета Й.Т. Покозій у складі 1-го Українського фронту брав участь у визволенні Польщі, Чехословаччини й штурмі Берліна. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, медалями «За відвагу», «За перемогу над Німеччиною».

Науково-педагогічна діяльність Й.Т. Покозія була пов'язана із Харківським сільськогосподарським інститутом ім. В.В. Докучаєва, Кубанським СГІ та Національним університетом біоресурсів і природокористування України, де впродовж тривалого часу він обіймав посади декана факультету захисту рослин та завідувача кафедри. Напрямом його наукової роботи було вдосконалення систем захисту садових, ягідних, лісових насаджень, плодорозсадників, пшениці озимої та інших сільськогосподарських культур від шкідників в плані широкого застосування біологічних засобів.

Й.Т. Покозій автор 259 наукових праць. Співавтор і редактор 34 науково-методичних розробок і програм, підручників «Сельскохозяйственная энтомология» (1976; друге видання: 1983), «Практикум із зоології» (1996), «Шкідники сільськогосподарських рослин» (2004), «Фітосанітарний моніторинг» (2004), «Лісова ентомологія» (2007), «Ентомологія» (2013). Він підготував 20 кандидатів і 5 докторів наук. З його вихованців — академік

Я.М. Гадзало, який нині обраний президентом Національної академії аграрних наук України, і член-кореспондент НААН М.М. Доля — декан факультету захисту рослин, біотехнологій та екології Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Петруха Остап Йосипович (01.10.1904—07.11.1981) — доктор біологічних наук, лауреат Державної премії УРСР. Після закінчення Білоцерківського сільськогосподарського інституту у 1926 р., він працював на Київській та Білоцерківській дослідних станціях.

З перших днів Великої Вітчизняної війни О.Й. Петруха знаходився на фронті. За мужність та відвагу в боротьбі з фашистськими загарбниками він нагороджений орденом Червоної Зірки та медаллю «За перемогу над Німеччиною».

З 1948 р. до кінця життя О.Й. Петруха завідував відділом ентомології Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрових буряків, присвятивши себе вивченню шкідників цукрового буряку та бобових культур. Під керівництвом та за безпосередньої його участі була розроблена система заходів захисту цукрових буряків від шкідників: розроблено і впроваджено малооб'ємне обприскування, випробувані й рекомендовані виробництву нові інсектициди і способи їх застосування проти бурякових довгоносиків, попелиць, ґрунтоживучих шкідників. Фундаментальні дослідження проведені щодо вивчення видового складу бульбочкових довгоносиків та розробки заходів боротьби з ними.

Перу вченого належить понад 250 наукових праць, у тому числі ряд монографій. Він підготував 15 кандидатів і одного доктора наук. Серед його учнів — теперішній президент ГО «Українське ентомологічне товариство», академік НААН України В.П. Федоренко.

Зражевський Андрій Іларіонович (17.07.1902–06.07.1975) — доктор біологічних наук, професор за двома спеціальностями — ґрунтознавство та ентомологія. У 1933 р. закінчив аспірантуру і захистив кандидатську дисертацію. Його науково-педагогічна діяльність до війни була пов'язана із Уманською сільськогосподарською дослідною станцією, Середньоволзькою крайовою станцією хімізації сільського господарства, Українським науково-дослідним інститутом землеробства, Київським сільськогосподарським інститутом, НДІ цукрової промисловості, Інститутом зоології АН УРСР. Вчений вирішував коло наукових проблем на стику ґрунтознавства й екології ґрунтових безхребетних.

З перших днів Великої Вітчизняної війни А.І. Зражевський брав участь у боях на Південно-Західному фронті. Після поранення був евакуйований до Киргизії, де займався агрономічною діяльністю. Нагороджений медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». Після повернення до Києва у 1944 р. працював в Інституті зоології АН УРСР, завідував кафедрою ґрунтознавства Київського СГІ, був ученим секретарем і завідувачем лабораторії лісового ґрунтознавства Інституту лісу АН УРСР, завідував відділом ґрунтової ентомології Українського НДІ захисту рослин.

А.І. Зражевський встановив характер поширення бурякового довгоносика в районах бурякосіяння, розкрив значення ґрунту в розвитку окремих стадій шкідника і тим самим вказав на можливість застосування агротехнічних заходів для регулювання його чисельності. На основі вивчення взаємозв'язків між розвитком лісової рослинності та життєдіяльністю ґрунтової фауни він пояснив високу продуктивність дуба у змішаних насадженнях і причини нестійкості соснових культур на розораних піщаних ґрунтах. Також здійснив фундаментальне дослідження щодо впливу дощових черв'яків на родючість лісових ґрунтів, що покладено в основу його докторської дисертації.

А.І. Зражевський опублікував понад 100 наукових праць із сільськогосподарської ентомології, біології та генезису ґрунтів. Під його науковим керівництвом успішно захищено 15 кандидатських та 2 докторські дисертації.

Дядечко Микола Платонович (19.12.1912–07.01.2000) — доктор біологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України. У 1938 р. закінчив Сумський педагогічний інститут, де згодом працював асистентом кафедри зоології.

З перших днів Великої Вітчизняної війни М.П. Дядечко знаходився у лавах Радянської Армії. Він закінчив курси у Харківському військово-політичному училищі. Служив заступ-

ником командира роти з політичної частини 213-ї стрілецької дивізії. Брав участь у боях на Воронезькому фронті. В 1946 р. навчався у Вищій офіцерській школі в Оранієнбаумі. Йому було присвоєне військове звання старшого лейтенанта.

Після демобілізації М.П. Дядечко працював у Глухівському педінституті. З 1947 по 1968 рр. його наукова діяльність пов'язана з Українським науково-дослідним інститутом захисту рослин, де він успішно захистив кандидатську та докторську дисертації. Виконавши оригінальні дослідження у галузі сільськогосподарської ентомології, М.П. Дядечко опублікував монографії «Кокцинеллиды Украинской ССР» та «Трипсы или бахромчатокрылые Европейской части СССР». З 1968 р. він працював в Українській сільськогосподарській академії (Національний університет біоресурсів і природокористування України), де обіймав посади декана факультету захисту рослин та завідувача кафедри сільськогосподарської та лісової ентомології.

Найбільш вагомими були наукові дослідження М.П. Дядечка з питань біологічного методу захисту рослин та широке впровадження їх результатів у виробництво. Він працював над розробкою заходів щодо більш ефективного використання природної корисної фауни, а також патогенних мікроорганізмів для боротьби з найнебезпечнішими шкідниками сільськогосподарських культур. Багато зусиль витратив на розробку технології штучного розмноження ентомофагів у лабораторних умовах та її впровадження у біолабораторіях районних станцій захисту рослин, а також біофабриках.

М.П. Дядечко опублікував понад 300 наукових праць, з яких 5 монографій. Ним підготовлено понад 200 спеціалістів для аграрного виробництва та науки, зокрема майже 100 кандидатів (33 з інших країн) і 5 докторів наук. 25 вересня 2005 року кафедрі ентомології Національного університету біоресурсів і природокористування України присвоєне ім'я професора М.П. Дядечка.

Сусідко Петро Іванович (12.05.1924–11.12.1998) — доктор біологічних наук, професор, академік РАСГН, лауреат премії Ради Міністрів СРСР, Заслужений діяч науки Російської Федерації.

У Великій Вітчизняній війні П.І. Сусідко брав участь після закінчення школи. Воював у Правобережній Україні, Молдові, Карпатах, Румунії, Угорщині. Був рядовим солдатом, молодшим сержантом; командував стрілецьким відділенням. Бойові нагороди — орден Вітчизняної війни II ступеня, медаль «За відвагу» та інші.

У 1950 р. П.І. Сусідко закінчив Дніпропетровський сільськогосподарський інститут. З 1950 до 1979 рр. він працював у Всесоюзному науково-дослідному інституті кукурудзи (Інститут сільського господарства степової зони НААН

України), де пройшов шлях від аспіранта до директора. Згодом провадив велику науково-організаційну й педагогічну роботу: головний вчений секретар ВАСГНІЛ, член бюро відділення захисту рослин РАСГН, голова секції імунітету рослин до шкідливих організмів, завідувач кафедри захисту рослин Всеросійського сільськогосподарського інституту заочної освіти, член експертної ради ВАК.

Наукові дослідження П.І. Сусідко присвячені вивченню ґрунтових та наземних шкідників сільськогосподарських культур та розробці ефективних захисних заходів. Під його керівництвом здійснене широке біоценотичне й екологічне вивчення шкідливої ентомофауни пшениці озимої та кукурудзи в умовах зрошення. Він також працював над розв'язанням інших фундаментальних і прикладних напрямків науки, а саме: еволюційної адаптації шкідників рослин в екстремальних умовах; впливу інтенсифікації землеробства на фітосанітарний стан польових агроценозів; розробки теоретичних та прикладних проблем інтегрованого захисту рослин; розробки систем оптимізації фітосанітарної ситуації

на посівах пшениці і кукурудзи з урахуванням життєвих циклів шкідників; теоретичного обґрунтування прогнозу масового розмноження шкідливих комах. Він є одним із родоначальників досліджень екологічного напрямку в захисті рослин.

П.І. Сусідко автор понад 260 наукових праць, 4 навчальних посібників. Він був науковим керівником 14 кандидатських дисертаційних робіт та науковим консультантом при підготовці 4-х докторських дисертацій.

Арешніков Борис Андрійович (20.10.1922–23.11.1998) — доктор біологічних наук, професор.

У роки Великої Вітчизняної війни спочатку солдат, а пізніше молодший командир. Б.А. Арешніков брав участь у боях на Західному, Північно-Західному, 1-му Українському та Білоруському фронтах. У листопаді 1945 р. у зв'язку з наявністю трьох поранень був демобілізований із армії. Нагороджений орденом Слави III ступеня, орденом Вітчизняної війни II ступеня, медаллю «За перемогу над Німеччиною» та ін.

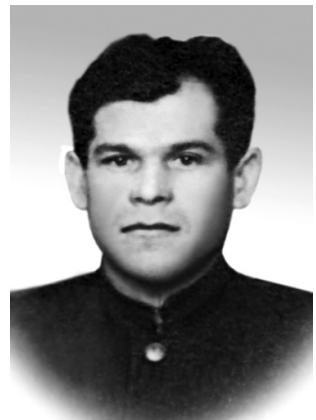
Б.А. Арешніков закінчив Білоцерківський сільськогосподарський інститут (1951) та аспірантуру в Українському науково-дослідному інституті землеробства, де захистив кандидатську дисертацію за темою «Біологія люпинового довгоносика і заходи боротьби з ним у поліській зоні УРСР». З 1956 по 1991 рр. він працював в Українському науково-дослідному інституті захисту рослин. Понад 20 років за цей період був завідувачем відділу із захисту зернових культур від шкідників. Він здійснив широкомасштабні наукові дослідження стосовно розробки та впровадження у виробництво ефективних заходів захисту зернових культур від клопа шкідливої черепашки та впровадив розробку з хімічного захисту зернових колосів від злакової листовійки. Ним розроблено ефективний спосіб захисту сходів пшениці озимої від хлібних турунів та супутніх шкідників, основу якого складає токсикація рослин, що забезпечує високий захисний ефект, економію пестицидів та охорону довкілля. Також розроблені та широко впроваджені у виробництво системи захисту зернових культур від шкідників, хвороб та бур'янів при інтенсивних технологіях.

Б.А. Арешніков — автор 150 наукових праць, зокрема 4-х монографій та багатьох методичних рекомендацій. Він був науковим керівником 7 кандидатських дисертаційних робіт, у тому числі і автора даної статті — М.В. Крутя.

Жигаєв Георгій Ничипорович (25.04.1914–20.08.1982) — вчений у галузі ентомології та біологічного захисту рослин, кандидат сільськогосподарських наук. У 1941 р. закінчив Харківський сільськогосподарський інститут.

З самого початку Великої Вітчизняної війни і до Дня Перемоги знаходився в діючій армії у складі Західного, Центрального, Брянського, 1-го Білоруського та 2-го Прибалтійського фронтів. За бойові заслуги в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками був нагороджений орденами Червоної Зірки і Вітчизняної війни II ступеня, п'ятьма медалями, мав 11 подяк. В грудні 1945 р. звільнився в запас.

З 1946 року, від початку функціонування у системі Академії наук УРСР Інституту ентомології і фітопатології (нині Інститут захисту рослин НААН України), свою наукову діяльність Г.Н. Жигаєв пов'язав з цією установою. Він здійснював широкий спектр наукових досліджень стосовно розробки ефективних заходів боротьби з шкідниками сільськогосподарських культур. Вивчав вплив живлення комах різними рослинами на їхнє розмноження. Працював над проблемами вдосконалення способів розведення трихограми, оцінки ефективності

її застосування для боротьби з шкідниками плодових та овочевих культур, виявлення спеціалізованих біологічних форм цієї паразитичної комахи. Для боротьби з дротяниками завіз в Україну паразита цих шкідників і провадив роботу із його акліматизації. Підготував та захистив дисертацію за темою «Новий принадний метод боротьби з дротяниками».

Наукові дослідження вченого були також пов'язані з розробкою ефективних заходів захисту посівів цукрового буряку від бурякового довгоносика, картоплі від колорадського жука, вивченням стійкості оранжерейної білокрилки до хімічних засобів захисту. Ним була обґрунтована можливість застосування мікробіологічного препарату Боверину з інсектицидами у малих дозах проти колорадського жука. Г.Н. Жигаєв — автор майже 100 наукових праць.

Лівшищ Іссахар Зельманович (23.08.1914—24.12.1990) — доктор біологічних наук, професор, лауреат Державних премій СРСР і УРСР, Заслужений діяч науки і техніки України. У 1937 р. закінчив факультет захисту рослин Ленінградського сільськогосподарського інституту, а в 1941 р. — аспірантуру у ВІЗР, після чого був направлений до Нікітського ботанічного саду.

У важкі дні початку Великої Вітчизняної війни І.З. Лівшищ зводив оборонні споруди на шляху ворога. За ратні подвиги в боях, що відбувалися від Кавказу до Берліна і Праги, він був нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня, Червоної Зірки та багатьма медалями.

Після закінчення війни повернувся до Нікітського ботанічного саду, де працював усе життя, причому протягом 40 років був беззмінним керівником відділу захисту рослин. Основним напрямом наукової діяльності вченого було вивчення фауни, морфології та біології шкідників садових і паркових насаджень. Він вперше почав вивчати видовий склад і біологію тетраніхових кліщів — небезпечних шкідників плодових культур і одночасно розробляв захисні заходи. Значний внесок зробив у розвиток фауністики та систематики кліщів. Також обґрунтував принципи інтегрованого захисту саду.

І. З. Лівшищ був науковим керівником при підготовці 18 кандидатських та науковим консультантом при виконанні 2-х докторських дисертацій. Він автор близько 200 наукових праць, зокрема багатьох монографій.

Литвинов Борис Митрофанович (31.08.1921—18.07.2011) — доктор біологічних наук, професор. У перші дні Великої Вітчизняної війни, будучи студентом Воронежського сільськогосподарського інституту, він був призваний до лав Радянської Армії. Бився з ворогом на фінському й ленінградському фронтах. Нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня, медалями «За відвагу», «За бойові заслуги» тощо.

У 1951 р. Б.М. Литвинов закінчив Харківський сільськогосподарський інститут ім. В.В. Докучаєва, з яким була пов'язана його науково-педагогічна діяльність протягом всього життя. Тривалий час він був завідувачем кафедри зоології і ентомології. На основі літературних та власних даних теоретично обґрунтував екологічно орієнтовану систему захисту яблуневих садів

від шкідливих комах, що постійно вдосконалювалася його учнями й широко впроваджувалася в практику у степовій і лісостеповій зонах Лівобережної України.

Б.М. Литвинов — автор понад 130 наукових праць та методичних розробок, 3 авторських свідоцтв, підручника «Сільськогосподарська ентомологія», який був виданий 2 рази.

Підготував 2-х докторів і 23 кандидати наук. З урахуванням величезних заслуг професора Б.М.Литвинова, кафедри зоології та ентомології Харківського національного аграрного університету імені В.В.Докучаєва присвоєно його ім'я.

Федько Іван Онисимович (01.04.1921–22.02.2013) — доктор сільськогосподарських наук. З 1937 р. до початку Великої Вітчизняної війни він навчався у Київському сільськогосподарському інституті. Після війни закінчив Львівський сільськогосподарський інститут та Дніпропетровський державний університет.

З вересня 1941 по грудень 1945 рр. І.О. Федько перебував у лавах Збройних Сил СРСР. Захищав Батьківщину від німецько-фашистських загарбників у складі Центрального (червоноармієць 399-го артполку) та 1-го Білоруського (старшина 30-го стрілецького полку) фронтів. Мав бойові поранення та нагороди.

З 1952 до 1989 рр. він працював у Всесоюзному науково-дослідному інституті кукурудзи, де обіймав різні посади, зокрема завідувача лабораторії. Наукові дослідження І.О. Федька присвячені найголовнішим шкідникам пшениці озимої. На базі вивчення впливу біотичних та абіотичних факторів на їхній розвиток і шкідливість, визначена специфіка адаптацій до умов середовища окремих видів, розроблені основні критерії побудови довгострокових і короткострокових прогнозів їх масового розмноження. І.О. Федько проводив розробку ефективних агротехнічних, організаційно-господарських, біологічних та хімічних заходів, за допомогою яких можна впливати на динаміку чисельності шкідливих і корисних видів. Ним уперше були запропоновані основні принципи побудови інтегрованої системи захисту пшениці озимої від шкідників у ланках сівозміни. Фундаментальними дослідженнями автора охоплювались і шкідники кукурудзи, зернобобових культур та багаторічних (бобових, злакових) трав.

І.О. Федько — автор понад 100 наукових статей, багатьох рекомендацій, довідників, у т. ч. — тритомника «Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений».

Ольховська-Буркова Антоніна Кузьмівна (02.11.1919–2003) — доктор біологічних наук, професор, заслужений працівник Вищої школи України. Закінчила Ленінградський сільськогосподарський інститут. У 1941–1945 рр. працювала медсестрою у військовому госпіталі.

З 1947 р. і до кінця свого життя А.К. Ольховська-Буркова була викладачем на кафедрі захисту рослин Уманського сільськогосподарського інституту (нині Уманський національний університет садівництва), протягом майже 30 років обіймаючи посаду завідувача. Багаторічне вивчення ентомофауни плодів насаджень послужило підставою для підготовки й успішного захисту нею кандидатської і докторської дисертацій. Вона опублікувала понад 200 наукових праць з питань захисту рослин, була науковим керівником 12 кандидатських дисертаційних та багатьох дипломних робіт.

Мамонтова Віра Олексіївна (народилася 24 грудня 1917 р.) — спеціаліст у галузі систематики, філогенії та еволюції попелиць, доктор біологічних наук, професор, лауреат Державної премії України. Вищу освіту вона отримала, закінчивши Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка у 1941 р.

У Великій Вітчизняній війні В.О. Мамонтова брала участь майже три роки. З 10 серпня 1941 р. вона була включена до складу Авто-бронетанкової рембази 11 Південно-західного

фронту. Від Києва до Сталінграда, від Поволжя до Києва проліг її звитяжний шлях. За свої заслуги нагороджена двома орденами і 18 медалями. Інвалід Великої Вітчизняної війни 2-ї групи.

З 1944 до 1947 рр. В.О. Мамонтова працювала в Канівському природному заповіднику Київського державного університету. З 1947 р. понад 40 років продовжувалась її наукова діяльність в Інституті зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України. У цьому закладі у 1950 р. вона захистила кандидатську дисертацію, яка у 1953 р. була опублікована монографічним виданням «Тли сельскохозяйственных культур Правобережной Лесостепи УССР». У 1975 р. нею захищена докторська дисертація «Тли-ляхниды фауны Советского Союза». Вона створила одну з найбільших в Європі колекцію попелиць, що зберігається в Інституті зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України. З 1976

до 1982 року була завідувачем відділу екології комах.

В.О. Мамонтова опублікувала близько 100 наукових праць, серед яких 10 монографій, була науковим керівником 5 кандидатських дисертаційних робіт.

Гусев Валентин Іванович (1899–1991) — кандидат біологічних наук, професор. Закінчив Ленінградську лісотехнічну академію (1926) та аспірантуру (1930). У 1931–1941 рр. та у 1945–1948 рр. працював у Всесоюзному інституті захисту рослин.

У роки Великої Вітчизняної війни В.І. Гусев брав участь у розгромі фашистських угруповань під Корсунь-Шевченківським, був учасником Яссо-Кишинівської операції. За військові заслуги нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня та медалями.

З 1948 р. науково-педагогічна діяльність В.І. Гусева була пов'язана з Київським лісогосподарським інститутом (Національний університет біоресурсів і природокористування України), де він обіймав посади доцента, завідувача кафедри

ентомології і фітопатології, заступника директора інституту з навчальної і наукової роботи, декана лісогосподарського факультету та факультету захисту рослин. В.І. Гусев провів глибокі дослідження стосовно шкідників лісу та корисних комах, особливо хижих жуків, що живляться короїдами. Ретельно вивчалися ним шкідники плодів та насіння. На цій основі В.І. Гусевим опубліковано понад 100 науково-методичних праць, серед яких підручники, статті, рекомендації. Він нагороджений Малою срібною та Бронзовою медалями Всесоюзної сільськогосподарської виставки СРСР.

Падій Микола Миколайович (14.08.1918–1999) — кандидат біологічних наук, професор. У 1937 р. закінчив Чугуєво-Бабчанський лісовий технікум (Сумська обл.), працював лісничим в Остерському лісгоспі.

В перші дні Великої Вітчизняної війни полк, в якому служив майбутній вчений, знаходячись у прикордонній зоні Західної Білорусії, зупинив німців, які встигли потіснити прикордонників. Отримавши контузію, М.М. Падій лікувався у військовому госпіталі. У жовтні 1941 р. в складі полку був відправлений в оточений німцями Ленінград, де брав участь у форсуванні Неви, зайнятті та розширенні Невського плацдарму. Будучи важко поранилим, знов лікувався у військовому госпіталі. В

1942 р. знятий із військового обліку. За участь у бойових діях нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, Відзнакою Президента України — орденом «За мужність» III ступеня, медалями.

У 1948 р. М.М. Падій закінчив Київський лісгосподарський інститут (нині — Національний університет біоресурсів і природокористування України), де і залишився працювати на кафедрі ентомології, як асистент, доцент, а з 1979 р. — професор. Наукові інтереси М.М. Падія були пов'язані з вивченням шкідників лісу, особливо підкорового соснового клопа. Ним опубліковано 126 наукових праць, зокрема підручник «Лісова ентомологія» (1974, 1982), «Краткий определитель вредителей леса» (1980). Він був науковим керівником 7 кандидатських дисертаційних робіт (у т.ч. 5 зарубіжних фахівців).

Антонюк Сергій Ісидорович (20.03.1924—2015) — кандидат сільськогосподарських наук. Впродовж 1942—1946 рр. С.І. Антонюк служив у лавах Радянської Армії. Взимку 1943 р. у складі військ Воронежського фронту брав участь у боях за визволення м. Харкова, був поранений. Нагороджений бойовими орденами та медалями.

У 1950 р. він закінчив Київський лісгосподарський інститут (нині — Національний університет біоресурсів і природокористування України). Згодом у цьому ж закладі навчався в аспірантурі, захистив дисертацію, а з 1956 р. продовжував працювати на посаді асистента та доцента кафедри ентомології. С.І. Антонюк досліджував головним чином шкідників ягідних культур. Він є автором 90 наукових праць, зокрема «Атласу комах України» (1962) та «Определителя поврежденных лесных, декоративных и плодовых деревьев и кустарников» (1984).

Кітцін Євген Миколайович (05.03.1904—1986) — кандидат сільськогосподарських наук. У 1935 р. він закінчив Білоцерківський сільськогосподарський інститут.

З початку Великої Вітчизняної війни Є.М. Кітцін воював у складі 3-го Київського винищувального батальйону. З 1944 р. він брав участь у боях з німецько-фашистськими загарбниками у складі 1-го та 4-го Українських фронтів. В грудні 1945 р. демобілізований як інвалід війни. Нагороджений медалями «За бойові заслуги», «За перемогу над Німеччиною» тощо.

У 1946—1947 рр. Є.М. Кітцін — старший науковий співробітник Всесоюзного науково-дослідного інституту цукрових буряків. З листопада 1947 по 1977 рр. свою наукову діяльність учений пов'язав з Інститутом ентомології і фітопатології АН УРСР (Інститут захисту рослин НААН України). У творчій співдружності з ученими інших установ він проводив дослідження щодо розробки ефективних заходів захисту посівів цукрового буряку від масового розмноження бурякового довгоносика. На цій основі ним передані відповідні рекомендації Міністерству сільського господарства УРСР. Зокрема, Є.М. Кітцін провів серію дослідів із вивчення ефективності обробки насіння цукрового буряку гексахлораном, що послужило основою для розробки нового методу захисту рослин від шкідників — токсикації сходів. Є.М. Кітціним вперше розроблено та рекомендовано для впровадження в практику метод внесення гранульованого фосфаміду під час висівання цукрового буряку для захисту його посівів від довгоносиків.

Є.М. Кітціним публіковано майже 50 праць. Він мав 3 свідоцтва на винаходи.

Тарануха Максим Данилович (06.08.1902–1969) — кандидат біологічних наук. Закінчив Київський інститут народної освіти. З 1932 до 1941 рр. він був аспірантом, молодшим та старшим науковим співробітником Інституту зоології АН УРСР. Дисертацію захистив у 1940 році.

Під час Великої Вітчизняної війни М.Д. Тарануха, працюючи ентомологом Уманської дослідної станції з жовтня 1943 року, брав участь у роботі підпільної партизанської групи. У 1944–1946 рр. він був викладачем та завідувачем кафедри зоології Уманського державного учительського інституту.

З 1946 до 1967 рр. М.Д. Тарануха працював в Інституті ентомології і фітопатології АН УРСР (Інститут захисту рослин НААН України). Його дослідження присвячені вивченню фізіології імаго бурякового довгоноса і гусениць непарного шовкопряду та розробці заходів боротьби з хлібними клопами,

особливо черепашкою шкідливою.

Наукові результати М.Д. Таранухи відображені в понад 40 наукових працях.

Теленга Микола Абрамович (21.05.1905–26.12.1966) — спеціаліст у галузі систематики ряду родин паразитичних перетинчастокрилих комах, доктор біологічних наук, професор. Закінчив Кубанський педагогічний інститут (1926) та Вищі курси прикладної зоології і фітопатології в м. Ленінграді (1929). З 1929 р. працював у Всесоюзному інституті захисту рослин, де у 1936 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1940 р. М.А. Теленга працював в Інституті зоології АН УРСР на посаді завідувача лабораторією. В серпні 1941 р. він був призваний до лав Радянської Армії; знаходився в резервних частинах. Повернувшись до окупованого Києва, з січня 1943 р. поновив свою наукову діяльність в Інституті зоології АН УРСР, де у 1944 р. захистив докторську дисертацію. У 1947 р. йому присуджено звання професора.

З 1946 р. М.А. Теленга працював в Інституті ентомології і фітопатології Академії наук УРСР на посаді завідувача лабораторії хижих і паразитичних комах, а з 1957 р. звідував відділом мікробіологічного методу захисту рослин. З 1952 р. він був заступником директора інституту з наукової частини. М.А. Теленга опублікував близько 130 наукових праць та був науковим керівником понад 20 кандидатських дисертаційних робіт.

Завершуючи огляд відомих ентомологів України, молодість яких пройшла в боях Великої Вітчизняної війни, без сумніву відзначимо, що їхній вклад у визволення рідної землі від гітлерівського фашизму і вклад у розвиток фундаментальної і прикладної науки України — рівновеликі.